

Tina Rožac

KODER HODIL JE MARTIN

Naravne in kulturne znamenitosti
slovenske Istre

Priručnik za učitelje in starše

Tina Rožac

KODER HODIL JE MARTIN
Naravne in kulturne znamenitosti slovenske Istre

Priročnik za učitelje in starše

INŠTITUT
IRRIIS

Čentur 2021

TINA ROŽAC: KODER HODIL JE MARTIN: NARAVNE IN KULTURNE ZNAMENITOSTI SLOVENSKE ISTRE. PRIROČNIK ZA UČITELJE IN STARŠE

Urednik: Darko Darovec

Založnik: Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja
Sozaložniki, ® partnerji projekta #BUTMUZ: Občina Izola, Inštitut IRRIS, Turistično
združenje Izola, Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran, Občina Ankaran

Naročnik: Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja

Tisk: Caligra d.o.o.

Naklada: 500 izvodov, 1. natis

Priročnik je nastal v okviru projekta #BUTMUZ znotraj LAS-a Istre. Projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.472)

ROŽAC, Tina

Koder hodil je Martin : naravne in kulturne znamenitosti slovenske Istre. Priročnik za učitelje in starše / Tina Rožac. - 1. natis. - Marezige : Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja ; Izola : Občina : Turistično združenje ; Piran : Pomorski muzej "Sergej Mašera" ; Ankaran : Občina, 2021

ISBN 978-961-95505-0-2 (Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja)

COBISS.SI-ID 76160259

KAZALO

Sečovlje in Sveti Peter	7
Piran	11
Izolana, Rex in Arheološki park Simonov zaliv	15
Debeli rtič	19
Marezige in Korte	24
Socerb	28
Črni Kal	33
Hrastovlje	37
Elerji in samostan svetega Nikolaja	42

Koder hodil je Martin - od morja do vzpetin

UVOD

Priročnik *KODER HODIL JE MARTIN* je namenjen učiteljem in staršem, ki bi želeli otrokom približati naravne in kulturne znamenitosti slovenske Istre. Vanj je vključenih 9 predlogov za izvedbo organiziranih dni v drugi triadi osnovne šole, in sicer: 1) Sečovelje in Sveti Peter, 2) Piran, 3) Izola: Izolana, Rex in Arheološki park Simonov zaliv, 4) Debeli rtič, 5) Marezige in Korte, 6) Socerb, 7) Črni Kal, 8) Hrastovlje, 9) Elerji in samostan svetega Nikolaja.

Priročnik sledi ciljem konceptualnega dokumenta Dnevi dejavnosti in smernicam ter priporočilom Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, zastavljenim za izvajanje kulturnih in naravoslovnih dnevo v osnovnošolskem izobraževanju:

- **KULTURNI DNEVI:** *Učenke in učenci spoznavajo različna jezikovna, družboslovna in umetnostna področja, naravne vrednote in vrednote človeške družbe ter jih med seboj povezujejo. V izvajanju kulturnih dni so učenke in učenci aktivni, to je dejavnosti načrtujejo ter sprejemajo, doživljajo in se izražajo. Navajajo se na sprejemanje in vrednotenje lastnega dela, dela sošolk in sošolcev ter odraslih. Razvijajo ustvarjalnost, sposobnost dojemanja spoznanj družboslovnih ved in jezikoslovja, doživljanje umetniške besede, barv, oblik, zvoka in giba ter prepoznavanje, razumevanje in vrednotenje pokrajine in njenih sestavnih delov.*
- **NARAVOSLOVNI DNEVI:** *Učenke in učenci aktivno in sistematično dopolnjujejo in poglobljajo teoretično znanje, ki so ga pridobili med rednim poukom, in ga povezujejo v nove kombinacije. /.../ Aktivno opazujejo, spoznavajo in doživljajo pokrajino kot celoto in posamezne sestavine okolja, spoznavajo in razumejo sobivanje človeka in narave. Intenzivno doživljajo naravo, odkrivajo njene lepote in vrednote, oblikujejo pozitiven odnos do narave, življenja, učenja in dela. Zavedajo se pomena varovanja zdravja in okolja.*

Priročnik je zastavljen interdisciplinarno in sledi predvsem naslednjim priporočnim vsebinam dokumenta:

- *priprava in izvedba ogleda zgodovinskih spominskih krajev, kulturnih spomenikov ter naravnih in kulturnih znamenitosti,*
- *raziskovalne dejavnosti v povezavi s spoznavanjem in varovanjem naravne in kulturne dediščine,*
- *botanični vrt, učna pot, polje, narava, vrt, kmetija,*
- *domači kraj, orientacija v pokrajini, slovenske pokrajine, vodni in obvodni svet (od izvira do izliva).*

Priročnik je nastal v okviru projekta #BUTMUZ znotraj LAS-a Istre. Projekt sofinancira Evropski sklad za regionalni razvoj, Ministrstvo za gospodarski razvoj in

tehnologijo. Cilj projekta je povezati butične muzeje, ki se ukvarjajo z naravno in kulturno dediščino primorskega podeželja, in digitalizirati ter ohraniti njihove artefakte, ki so pomembni za obstoj in dodatni razvoj naravne in kulturne dediščine podeželja. S projektom se želi povečati obisk in privlačnost območja LAS ISTRE, posebej podeželja. Posebna pozornost je namenjena promociji tukajšnje naravne in kulturne dediščine med mladimi, zato sta pred nami priročnik za učitelje in starše ter učna knjižica za učence. Z njima želi projekt nad naravnimi in kulturnimi znamenitostmi navdušiti osnovnošolce ter jih spodbuditi k zvedavemu potepanju po pristnem istrskem podežlju in k vedoželjnemu raziskovanju mestnih jeder. Vsebine priročnika so bile pripravljene na podlagi raziskav, ugotovitev in gradiva, zbranega v okviru projekta #BUTMUZ. Pri pripravi temeljnih raziskav, literature, arhivskega gradiva in slikovnega materiala so sodelovali Inštitut IRRIS kot koordinator za pripravo didaktičnega materiala, Turistično združenje Izola, Pomorski muzej – Museo del mare “Sergej Mašera” Piran – Pirano ter Občina Ankaran. Slikovni material je bil zbran v projektu #BUTMUZ (avtorji fotografij: Dragan Babić, Mitja Božič, Darko Darovec, Jaka Ivančič, Lovrenc Lipej, Andraž Muljavec, Dušan Podgornik, Mitja Kaligarič).

Priročniku je dodana knjižica učnih listov. Vsak od predlaganih organiziranih dni ima svojo učno pot, po kateri se lahko z učenci podate. Za posamezno učno pot priročnik vsebuje:

- *predlog poti,*
- *uvod,*
- *vsebinsko razlago,*
- *navodila za reševanje nalog v učni knjižici.*

Priročnik je zastavljen tako, da se z njim zlahka podate na organiziran dan, saj je tesno povezan z učno knjižico in vas vodi korak za korakom. Za popestritev reševanja je učencem na vsaki poti v pomoč »Martinov« nasvet. Martin Krpan je namreč eden od literarnih junakov, ki je tesno povezan s tem območjem, s tihotapljenjem soli, naravno in kulturno dediščino. Njemu podobni junaki so se v preteklosti podajali na dolge poti in si služili kruh tudi s tihotapljenjem po teh krajih. Vsebinsko razlago lahko učencem preberete, saj je prilagojena njihovi starosti, ali jo podate kako drugače. Pred izvedbo organiziranega dneva se pripravite z obiskom izbranega kraja oz. poti in se po potrebi dogovorite za ogled posamezne znamenitosti. Želim vam uspešno pohajanje z obilico novih znanj in izkušenj.

Avtorica

SEČOVLJE IN SVETI PETER

Predlog poti:

TONINA HIŠA

SEČOVELJSKE
SOLINE IN
MUZEJ
SOLINARSTVA

SOLINARSKI
PREDMETI

UVOD V OBISK SEČOVELJ IN SVETEGA PETRA

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAN ...

Pred mnogimi stoletji je Piran pripadal Beneški republiki. Benečani so s soljo dobro služili in jo prodajali po visoki ceni. Tudi v okolici Pirana so si ljudje služili kruh s pridelavo soli. Na istrskem območju so zelo znane Sečovljske soline, ki se nahajajo ob izlivu reke Dragonje. Pod katero istrsko vasjo reka Dragonja izvira, pa boš ugotovil, ko boš pravilno rešil vse naloge. Zato prav pozorno poslušaj svojega/-o učitelja/-ico.

1) SEČOVELJSKE SOLINE IN MUZEJ SOLINARSTVA

Razlaga: Reka **Dragonja** je ob izlivu v morje skozi stoletja naplavljala fin material, na katerem so pred vsaj sedmimi stoletji uredili soline. V solinah so pridelovali sol, ki je bila v tedanjem času izredno cenjena. Iz morja so sol pridobili tako, da je iz morske vode izhlapela voda, ostala pa je le sol, ki so jo nato pripravili za prodajo in uporabo. Da bi si olajšali delo, so ljudje v vseh teh stoletjih preoblikovali tla in zgradili različne objekte. Za pridelovanje soli so zgradili **kanale z zapornicami** in **nasipe** ter **izparilne bazene**, kamor so ujeli vodo in jo izparili. Za črpanje vode iz nižjih v višje predele so zgradili **črpalke**, ki jih je poganjal veter. V času pridelovanja soli so solinarji bivali v **solinarskih hišah**. Pridelano sol so spravljali v skladišča, ki so bila v pritličju solinarskih hiš. Ko je bilo hišno skladišče polno, so sol iz hišnih skladišč prenesli na ladje, ki so sol peljale do večjih, skupnih skladišč (npr. Monfort in Grando v Portorožu). Danes so Sečoveljske soline zavarovane kot **krajinski park**. Sečoveljske soline so bile včasih del **Piranskih solin**. Poleg Sečoveljskih so Piranske soline sestavljale še Strunjske soline in soline Fazan v Luciji.

Na južnem delu Sečoveljskih solin, ki se imenuje **Fontanigge**, so sol pridelovali do 60. let 20. stoletja. Kasneje, leta 1991, je na tem delu solin nastal **Muzej solinarstva**. Pomorski muzej »Sergej Mašera« je v obnovljenih solinarskih hišah in na dveh solnih fondih prikazal, kako so se soline v preteklosti razvijale ter kakšno je bilo **življenje in delo** v solinah. Del območja Fontanigge z Muzejem solinarstva so razglasili za **kulturni spomenik državnega pomena**.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 1 do 7.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

1. *Dragonja* (namig: Kako se imenuje reka, ki se izliva v morje ob Sečoveljskih solinah?)
2. *izparilni bazen* (namig: Kako imenujemo prostor, od koder iz ujete morske vode izpareva voda?)
3. *solinarska hiša* (namig: Kje so živeli solinarji v času solinarske sezone?)
4. *krajinski park* (namig: Kot kaj so danes zavarovane Sečoveljske soline?)
5. *Fontanigge* (namig: Kako se imenuje južni del Sečoveljskih solin?)
6. *Muzej solinarstva* (namig: Kako se imenuje muzej, kjer so predstavljeni zgodovina, življenje in delo v Sečoveljskih solinah?)
7. *Kulturni spomenik državnega pomena* (namig: Kot kaj je bil razglašen muzej solinarstva?)

2) ORODJA SOLINARJEV

Razlaga: Nečke

Nečke so podolgovate, izdolbene, lesene posode. Z njimi so merili sol (vanje je šlo približno 35 kg). V solinah so uporabljali dvoje vrst nečk: prve za mesenje kruha, ki so bile običajno večje, in bolj znane nečke za prenašanje soli. Vsaka družina je imela običajno ene nečke za mesenje kruha in več nečk za prenašanje soli. Nečko so si nadeli na ramo in sol iz kavedinov nosili v hiše. Delo je bilo zamudno in težko. Solinarji so v enem dnevu pobrali tudi do dve ali tri tone soli.

Navodilo za učence: Vpišite besedo v kvadratke pod št. 8.

Solinarska samokolnica (kariola)

Za prenašanje soli so solinarji uporabljali nečke ali leseno samokolnico, ki je imela spredaj namesto običajnega kolesa širok valj, da se kolo ne bi vdrlo v teren. Samokolnice so bile različnih velikosti. Z nekaterimi so lahko prepeljali kar 150 kg soli naenkrat.

Navodilo za učence: Poiščite samokolnico in vpišite besedo v kvadratke pod št. 9.

Gavero

Sol so pobirali z orodjem, ki mu pravimo gaver (gavero). Uporabljali so ga tudi za odstranjevanje solnega cveta (fioretta) z vodne površine, in za dvigovanje soli na kupe. Ročaj gavera je bil lahko dolg tudi do treh metrov. Drсна deska gavera se je hitro obrabila, zato so jo vsako drugo solno sezono menjali.

Navodilo za učence: Poiščite gavero ter vpišite besedo v kvadratke pod št. 10.

Taperini

Včasih je bila bela in čista sol zelo cenjena, zato so morali pri postopku njene pridelave in pobiranja paziti, da ni prišla v stik z glino ali umazanijo. Umazano sol so odvrgli v kanale. Pri delu so solinarji nosili posebno leseno obutev: taperine. Taperini so bili različnih velikosti, od manjših otroških do največjih odraslih. Uporabljali so jih, da ne bi poškodovali občutljive podlage v solnih bazenih, kavedinih.

Navodilo za učence: Poiščite taperine in vpišite besedo v kvadratke pod št. 11.

Palmoni

Sol so s kupov v nečke dvigovali z lesenimi pripomočki, imenovanimi palmoni. Navadno so bili narejeni iz trdega lesa. Uporabljali so jih v paru, saj so le tako lahko zajeli sol in jo s kupa prenesli v nečke.

Navodilo za učence: Poiščite palmone ter vpišite besedo v kvadratke pod št. 12.

Paloto

Solna polja so vzdrževali z orodji. Eno takih orodij se imenuje paloto. Z njim so gladili in s tolčenjem utrjevali nasipe solnega polja. **Navodilo za učence:** Poiščite paloto ter vpišite besedo v kvadratke pod št. 13.

3) TONINA HIŠA

Etnološka zbirka Tonina hiša v Sv. Petru

V Tonini hiši je na ogled **etnološka zbirka**. Kaj pomeni etnološka? Beseda izhaja iz **etnologije**. Etnologija je veda, ki se ukvarja z raziskovanjem vsakdanjega načina življenja in kulture in v Tonini hiši lahko spoznamo ravno to.

Tonina hiša je **značilna istrska podeželska hiša**. **Muzejska zbirka** v Tonini hiši pa prikazuje način življenja in kulturo istrskega podeželskega prebivalstva v 19. in prvi polovici 20. stoletja. V prvem nadstropju je najdemo kužino (kuhinja) in **kamaro** (sobo), v pritličju pa prikaz oljarne – **torkle**. Hiša je bila zgrajena v prvi polovici 19. stoletja. Ime je dobila po njeni zadnji lastnici Toni Gorela (1874–1966), ki je v njej živela skoraj do smrti. K hiši sodi naravno okolje z značilnim istrskim rastjem. Ko so hišo obnavljali, so ohranili značilnosti istrske kmečke gradnje. Iz hiše izstopa zunanje stopnišče s teraso, ki ji pravimo **baladur**. Stopnice vodijo v bivalne prostore. Poleg stopnišča in baladurja iz hiše izstopa tudi ognjišče, ki so ga uporabljali v oljarni. V kuhinji z odprtim ostrejšem najdemo nizko odprto ognjišče. Pohištvo in drugi predmeti v kuhinji in spalnici so deloma iz Tonine hiše, deloma pa iz sosednjih hiš. Predmeti so različne starosti, vse pa so še v prvi polovici 20. stoletja tudi uporabljali. **Oljarna**, ki so jo naredili v pritličju, je bila v preteklosti značilna za slovensko Istro. Oljčno olje so pridobivali s pomočjo mlina za mletje oljk, ki ga je najpogosteje poganjala živina. Oljčno maso so stiskali s stiskalnico. Med stiskanjem so oljčno maso polivali z vodo, ki so jo segreli v kotlu v peči.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 14 do 17.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

14. *torkla* (namig: Kako še pravimo oljarni?)

15. *Tona Gorela* (namig: Kako se je imenovala gospa, ki je zadnja živela v tej hiši?)

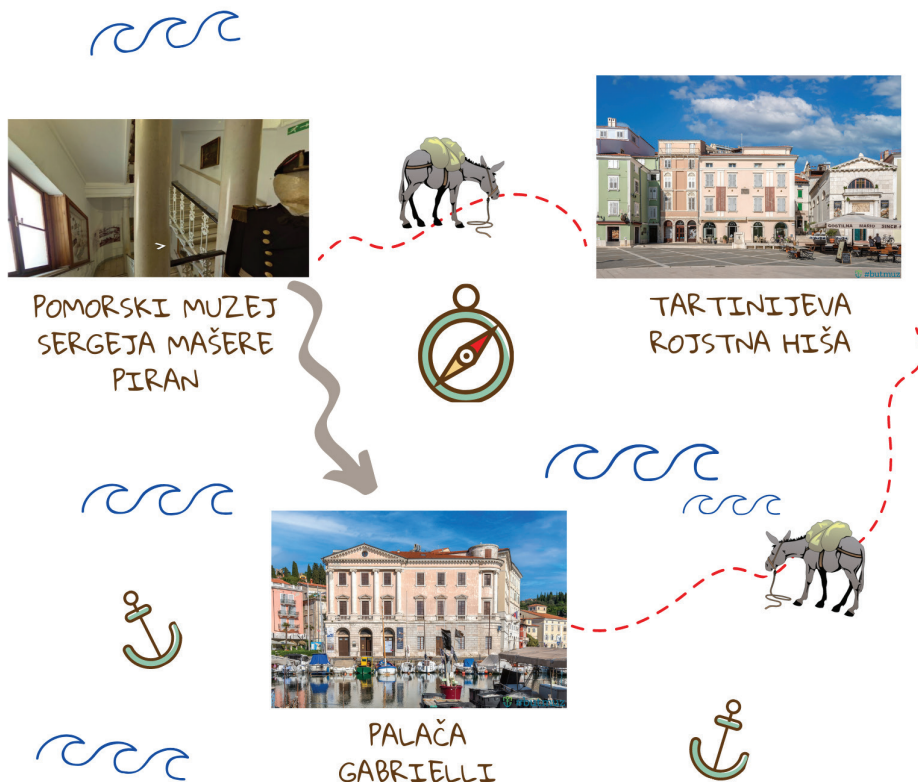
16. *baladur* (namig: Kako pravimo istrski terasi?)

SKRITO SPOROČILO (2. naloga): Iz križanke izpišite črke, ki so označene s številkami. Črke prepišite na ustrezna oštevilčena mesta. Odgovor vam bo povedal, kje izvira reka Dragonja.

Rešitev: *POD VASJO POLETIČI*

PIRAN

Priporočen ogled:

UVOD V OBISK PIRANA

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAŃ ...

Na piranskem območju ljudje že od nekdaj pridobivajo morsko sol, ki je bila predvsem včasih izjemno cenjena. Mnogi narodi so si o soli izmislili različne pregovore, reke in vraže. Slovenci poznamo rek, da nekdo nima soli v glavi. Ali veš, kaj to pomeni? Kako dragocena je bila včasih sol, pa nam pove tudi angleški pregovor. Kaj pravi, boš izvedel/-a, če boš pozorno poslušal/-a učitelja/-ico in izpolnil/-a delovni list. V Piranu si boš ogledal/-a Pomorski muzej in Tartinijevo hišo.

1) Palača Gabrielli

Razlaga: Pomorski muzej "Sergej Mašera" Piran se nahaja v zgradbi, ki se imenuje palača Gabrielli. Ime je dobila po družini Lodovica Gabriellija in njegove žene Regine iz piranske grofovske rodbine Rota, ki je okoli leta 1850 palačo dala zgraditi. Palača leži ob piranskem pristanišču. Zanimiva je njena oblika. Če jo pogledamo iz ptičje perspektive, ni pravokotna, temveč trikotna. Njena notranjost je elegantna. Skozi stoletja se je precej postarala, vendar ji želijo v muzeju vrniti nekdanji sijaj. Pred kratkim so odkrili njene originalne stropne in stenske poslikave. Poseben čar v zgornjih sobanah ustvarjajo tudi dekorativne štukature in marmorirano ostenje ter pogled na piransko pristanišče. Del palače je krožno zaključen, zaradi česar so palačo nekoč imenovali **La Rotonda**. Ime Rotonda izhaja iz italijanske besede *rotondo*, ki pomeni okrogel. V palači Gabrielli se je med drugim rodil tudi znani profesor statistike, diplomat in pisatelj **Diego de Castro**. Po drugi svetovni vojni se je družina Gabrielli-de Castro odselila in stavba je prešla v last države.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite besede 1–3:

- 1) Kateri muzej se nahaja v palači Gabrielli? P _ _ _ _ _ I M _ _ _ J
- 2) Kateri pisatelj se je rodil v palači? D _ _ _ O D E C _ _ _ _ O
- 3) Kako so včasih rekli palači? L A R _ _ _ _ _ A

2) POMORSKI MUZEJ SERGEJA MAŠERE PIRAN

Razlaga: V palači Gabrielli je sedež Pomorskega muzeja. V njej so na ogled stalne in občasne razstave z zelo zanimivimi starimi predmeti, ki so jih včasih uporabljali. Kaj lahko najdemo v pomorskem muzeju?

Predmeti:

Morska pošast

Ladijska polena ali ladijski kljun je del barke, ki krasí njen prednji del. Ladje so s poleno okrasili, da bi ščitila ladjo in posadko. Lesene ladijske polene v muzejski zbirki so različnih oblik. Ena ima podobo dobrodušne morske pošasti. Nastala je v drugi polovici 19. stoletja. Krasila je manjši ribiški ali tovorni čoln.

Navodilo za učence: Poiščite sliko »morske pošasti« in besedo vpiši pod ustrezno številko (4, 5 ali 6).

Bracera

Bracera je manjša tovarna jadrnica. Tak tip ladje je bil v obalnih mestih včasih najbolj zastopan. Izvira z otoka Brač, od koder je dobila tudi ime. Ima en jambor in je dolga do 17 m. Nosi lahko do 70 ton tovora. Poznanih je več tipov bracer, kot npr. beneška, dalmatinska, istrska ali piranska, koprška.

Navodilo za učence: Poiščite sliko »bracere« in besedo vpiši pod ustrezno številko (4, 5 ali 6).

Apulski krater

Apulski krater je prazgodovinska keramična posoda. Poslikan je s temnorjavimi in temnordečimi motivi. Uporabljali so ga za vino. Tako imenovano apulsko ali davnijsko keramiko so izdelovali na območju Davnije (današnja Apulija v južni Italiji) med 7. in 5. stoletjem pr. n. št. Razstavljen rekonstruiran apulski krater je bil najden na Kaštelirju pri Kortah.

Navodilo za učence: Poiščite sliko »apulskega kraterja« in besedo vpiši pod ustrezno številko (4, 5 ali 6).

3) TARTINIJEVA ROJSTNA HIŠA

Razlaga: Tartinijeva rojstna hiša je last **Skupnosti Italijanov »Giuseppe Tartini« Piran**. Giuseppe Tartini je svetovno znani skladatelj, o katerem bomo nekaj več izvedeli kasneje. Tartinijeva hiša je kulturni spomenik meščanske arhitekture. Hiša je okrašena s stenskimi poslikavami, ki jih je večinoma dal narediti Tartinijev nečak, kapitan **Pietro Bartolomeo Tartini**. Hiša je bila zgrajena v 14. stoletju, vendar je bila od tedaj večkrat prezidana in poslikana v različnih obdobjih. Tako kot jo s trga vidimo danes, je bila videti že v 19. stoletju. V hiši je danes na ogled Muzejska zbirka Giuseppeja Tartinija. V njej je tudi nova oprema, infrastruktura in tehnologija, ki omogoča kvalitetno izvajanje dejavnosti.

Muzejska zbirka Giuseppeja Tartinija v Tartinijevi rojstni hiši

Giuseppe Tartini je bil rojen konec 17. stoletja v **Piranu**. Umrl je star 77 let v italijanskem mestu **Padova**. Bil je violinski virtuoz in **skladatelj**. Ukvarjal se je s preučevanjem in poučevanjem glasbe. Bil je znan po vsem svetu in velja za najbolj poznano osebo, ki se je kdaj rodila in živela v mestu Piran. V muzejski zbirki so razstavljeni predmeti, ki ohranjajo spomin na velikega skladatelja. **Tartinijeva violina** ima osrednje mesto v zbirki, saj je med vsemi predmeti najdragocenejša. Violina je dobro uigrana, nanjo pa so v zadnjih dvajsetih letih igrali nekateri slavni violinisti. Soba, v kateri je razstavljena,

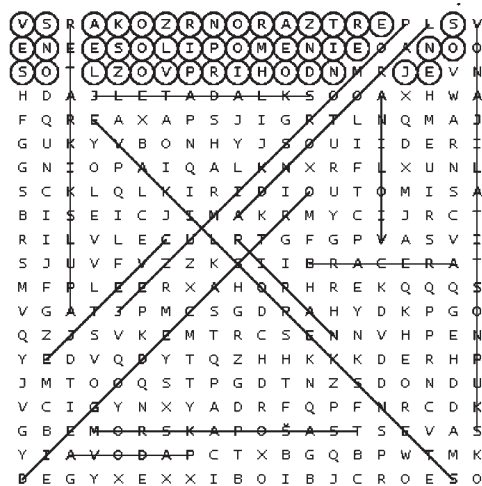
je poslikana s pokrajinami in cvetličnimi tihožitji. V njej lahko prisluhnemo posnetku zvoka violine, ki igra najbolj znane Tartinijeve sonate. V muzejski zbirki so razstavljene tudi edine originalne **upodobitve** velikega violinista in njegovi **rokopisi**.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite besede 7–10:

7. Kaj je bil Giuseppe Tartini? S _ _ _ _ _ J
8. Kdo je lastnik Tartinijeve rojstne hiše? S _ _ _ _ _ T I _ _ _ _ _ V
9. Kaj je dal narediti Tartinijev nečak Pietro Bartolomeo? S _ _ _ _ _ E P _ _ _ _ _ E
10. V katerem mestu se je rodil Giuseppe Tartini? P _ _ _ N
11. V katerem mestu je umrl Giuseppe Tartini? P _ _ _ A
12. Kateri predmet je najdragocenejši v Tartinijevi hiši? V _ _ _ _ A
13. Kaj poleg pokrajin je naslikano v sobi z violino? C _ _ _ _ E

4) SKRITO SPOROČILO (2. naloga)

Rešitev: Vsako zrno raztresene soli pomeni eno solzo v prihodnje.

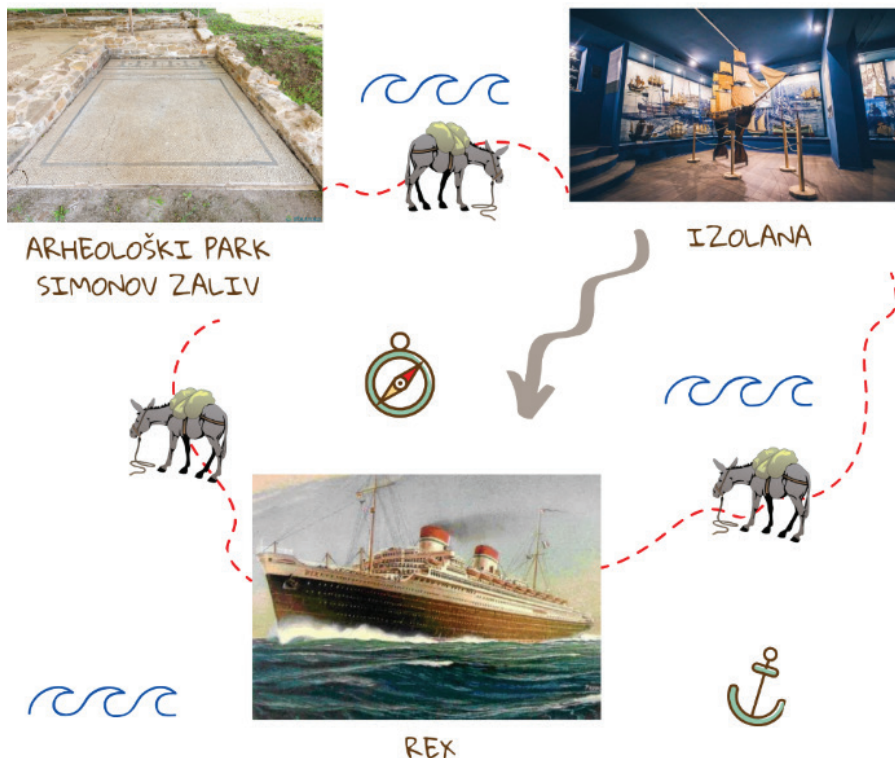

Besede, ki jih učenci poiščejo v križanki:

1. POMORSKI MUZEJ
2. DIEGO DE CASTRO
3. LA ROTONDA
4. MORSKA POŠAST
5. BRACERA
6. APULSKI KRATER
7. SKLADATELJ
8. SKUPNOST ITALIJANOV
9. STENSKÉ POSLIKAVE
10. PIRAN
11. PADOVA
12. VIOLINA
13. CVETJE

IZOLA: IZOLANA, REX IN ARHEOLOŠKI PARK SIMONOV ZALIV

Predlog poti:

UVOD V OBISK IZOLE

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAŃ ...

Pravijo, da je Izola mesto ribičev. A si vedel/-a, da je imela Izola včasih tudi soline? Res je. Njena preteklost pa skriva še veliko presenečenj. Nekaj jih boš spoznal/-a danes. Zdaj pa napni ušesa in široko odpri oči. Če boš sledil/-a navodilom učitelja/-ice in izpolnil/-a delovni list, boš izvedel/-a marsikaj.

IZOLANA

Razlaga: V obmorskih istrskih mestih so plovila izdelovali že v prazgodovini. Za različne namene so uporabljali različna **plovila** – ena za ribolov, druga za prevoz, spet tretja za tovor. V **Izolani – hiši morja** vas čaka preko petintrideset razstavljenih **ladijskih modelov** lesenih jadrnic in drugih plovil, ki so plula ob obalah jadranskega morja, večinoma iz Izole, Pirana in Kopra. **Navodilo za učence:** Ob sprehodu po muzeju boste izvedeli še veliko več. Ob tem poskusite rešiti slikovno križanko (1. nalogo).

Rešitve:

2 – Jež

10 – Bounty

8 – batana

9 – bragoc

7 – trabakola

6 nav. – Burja

4 – Trska

11 – topo

3 – pelig

1 – leut

5 – karaka

6 vod. – brik

V Izolani boste našli še kopijo znamenitega starodavnega **zemljevida Istre Pietra Coppa** (original hrani Pomorski muzej Piran), maketo nekdanje železniške proge **Parenzana** in predstavitev ribiške dejavnosti – vse si lahko ogledate tudi **interaktivno** ali s **3D očali**.

Če se od Izole odpravimo proti Kopru, se »približamo« še eni ladji – Rex, ki pa je našim očem nevidna. Zakaj, boste izvedeli kmalu.

2) REX

Razlaga: **Rex** je bil pred drugo svetovno vojno največja in najhitrejša italijanska čezoceanska potniška ladja. Ta razkošna **čezoceanika** je lahko sprejela kar 2000 potnikov. Med drugo svetovno vojno se je ladja zaradi nevarnosti pred bombardiranjem bližnjega mesta Trst skušala skriti, a je ob tem nasedla ob obali med Izolo in Koprno ter tako postala tarča letal, ki so jo obstrelili. Ladja je gorela kar štiri dni in je bila tako povsem uničena. Po koncu vojne so vrednejše predmete s potopljene ladje »rešili« domačini, država pa je dala potopljeno ladjo razrezati in odpeljati. Ob obali se zdaj ohranja spomin na potopljeno ladjo, postavljene pa so tudi table s fotografijami in podatki o ladji.

Navodilo za učence: V križanko vpišite odgovore pod ustrezno številko:

2 – potopljena ladja (R: Rex)

6 – ladja, ki pluje čez ocean (R: čezoceanika)

1 – pred tem se je Rex želel skriti (R: bombardiranje)

DEBELI RTIČ

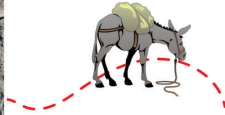
Predlog poti:

KLIFI

SREDOZEMSKI PARK

VOJAŠKE
POSTOJANKE

UVOD V OBISK DEBELEGA RTIČA

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAN ...

Davno tega sem tudi iz Ankarana tihotapil sol. Kje so v bližini Ankarana pridobivali sol, boš izvedel/-a, če boš pozorno poslušal/-a učitelja/-ico in izpolnil/-a delovni list.

1) SREDOZEMSKI PARK MLADINSKEGA ZDRAVILIŠČA IN LETOVIŠČA RDEČEGA KRIŽA SLOVENIJE

Razlaga: Nahajamo se v Sredozemskem parku. Park naj bi nastal že v začetku 20. stoletja. V parku je posajenih več kot 200 različnih **sredozemskih rastlinskih vrst**. To so rastline, ki rastejo na območjih s **sredozemskim podnebjem**. Te rastline so se prilagodile poletni vročini in suši. Ker ima sredozemsko podnebje mile zime, lahko sredozemske rastline prezimijo na prostem. Večina med njimi ne uspeva v hladnejših podnebjih, zato jih v preostalih predelih Slovenije večinoma gojijo le v posodah in jih pozimi spravijo v notranje prostore.

Skozi park je speljana **učna pot veveričke Hane**. Sprehodimo se po učni poti in preberemo učne table. **Navodilo za učence:** Rešite naloge 1–3. V parku poiščite rastlino, ki je na sliki, in jo poimenujte.

Rešitve:

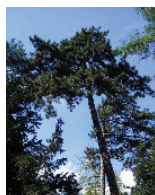
Drevesne vrste:

1) cipresa

2) alepski bor

3) črni bor

4) puhasti hrast

Grmovnice in trajnice:

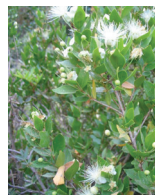
5) ameriška agava

6) pfitzerjev brin

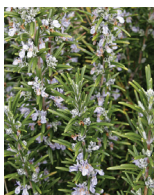
7) sivka

8) mirta

9) oleander

10) rožmarin

Sadno drevje:

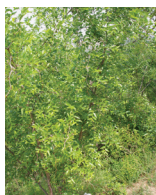
11) kaki

12) mandelj

13) granatno jabolko

14) žizula

15) japonska nešplja

Od parka se po makadamski cesti odpravimo med vinograde, vse do skrajnega roba rta. Na sredini poti bomo našli bunker v obliki stolpa. To je najbolj znamenita in najbolj opazna vojaška postojanka iz 2. svetovne vojne na Debelem rtiču.

3) VOJAŠKE POSTOJANKE

Razlaga: Ankaranski polotok je bil od nekdaj zelo pomembna vojaška oziroma nadzorna točka. Na Debelem rtiču je bila v 17. in 18. stoletju nameščena pomorska vojaška posadka **Beneške republike**. Beneška republika je obstajala skoraj 1000 let (od ustanovitve v 9. do propada na koncu 18. stoletja). V tem času se je zelo razširila predvsem ob obalah severnega Sredozemlja. Na območju slovenske Istre je Beneška republika vladala približno petsto let.

V bližini (v zalivu Sv. Jerneja) sta bili stalno na preži dve beneški bojni ladji, ki jima pravimo **galeje**. Galeja je bila v tedanjem času najhitrejšo plovilo. Poganjalo ga je tudi do 150 vesel. Veslačem na galejah so pravili **galjoti**. Nekatere galeje so imele poleg vesel tudi jadra. Bojni galeji sta na tem ozemlju skrbeli za nadzor nad prometom v Trst, ki je pripadal drugi državi – **Habsburški monarhiji**. Poskrbeli sta tudi za preprečevanje **tihotapstva** (zlasti s soljo) v Trst in Furlanijo.

Ankaranski polotok je bil pomemben tudi v času **druge svetovne vojne**. Tukaj so Nemci zgradili utrdbeni sistem, da bi se ubranili pred morebitnim napadom nasprotnikov. Utrdbeni sistem iz bunkerjev topniških položajev je Nemcem omogočal nadzor in pravočasno obveščanje o morebitnem prihodu nasprotni-

kovih letal. Na ta čas nas spominjajo številne ostaline. Med vinogradi na Debelem rtiču sta ohranjena dva **topniška položaja** in najmanj dva **bunkerja** – med njima tudi bunker med vinogradi v obliki stolpa. V bližnjem plovnem kanalu Žavljce je bilo v drugi svetovni vojni potopljenih ali poškodovanih najmanj 30 ladij, zato se je ta kanal imenoval »**pokopališče ladij**«.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite besede 16–21:

- 16) Katera država je imela na Debelem rtiču v 17. in 18. stoletju nameščeno pomorsko vojaško posadko?
- 17) Kako pravimo nekdanj najhitrejši ladji?
- 18) Kako pravimo njenemu veslaču?
- 19) Kako se je imenovala država, ki ji je v času Beneške republike pripadal Trst?
- 20) Kdo je na tem ozemlju v drugi svetovni vojni zgradil obrambno linijo?
- 21) Kaj je najopaznejši ostanek obrambne linije na Debelem rtiču?

Rešitve:

- 16) Beneška republika; 17) galeja; 18) galjot; 19) Habsburška monarhija; 20) Nemci; 21) bunker

Bunkerji se nahajajo v osrčju Krajinskega parka Debeli rtič, o katerem bomo spregovorili v naslednji točki.

4) KRAJINSKI PARK DEBELI RTIČ IN KLIFI

Razlaga: Krajinski park Debeli rtič je eden redkih koticov na slovenski obali, kjer najdemo ohranjeno naravo. Skrajni del rta s **flišnatim klifom** je zavarovan kot naravni spomenik državnega pomena. Med Valdoltro in Debelim rtičem je skupaj sedem flišnatih klifov. **Fliš** je sedimentna kamnina. Nastala je tako, da so se zaradi morskih plazov v morju nalagale plasti različnih kamnin – trših in mehkejših. Kasneje so se te kamnine zaradi dogajanja v nižjih zemeljskih plasteh dvignile na površje. Nato so morski valovi spodnji del kamnin odplavili in tako so nastala nekakšna odrezana strma pobočja, ki jim pravimo klifi. Zgornji deli klifa se še dandanes krušijo, zato je treba biti v njihovi bližini zelo previden. Na Debelem rtiču je zaradi mehkejših kamnin hitrost umikanja klifov velika. Na leto se klif umakne tudi do 6 cm. V parku so postavljene informativne table za slikovito raziskovanje krajinskega parka.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanja in poiščite besede 22–24:

- 22) Kako pravimo kamnini, ki nastane v morju z nalaganjem plasti različnih kamnin?

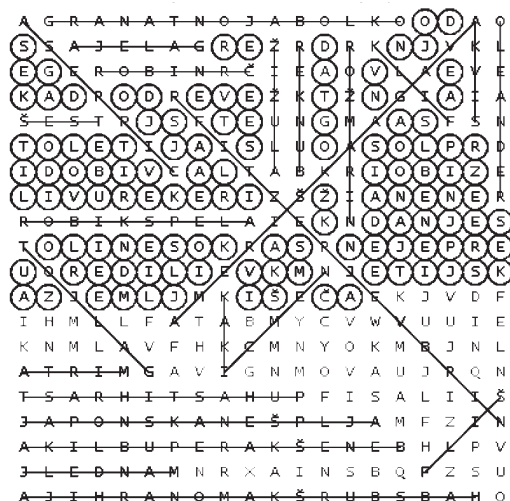
- 23) Kaj nastane, ko začnejo fliš oblikovati in odnašati morski valovi?
 24) Za koliko centimetrov se lahko odmakne klif na Debelem rtiču?

Rešitve:

22) fliš; 23) klif; 24) šest

5) SKRITO SPOROČILO

Rešitev: Od srednjega veka do devetnajstega stoletja so sol pridobivali ob izlivu reke Rižane. Nekdanje soline so kasneje preuredili v kmetijska zemljišča.

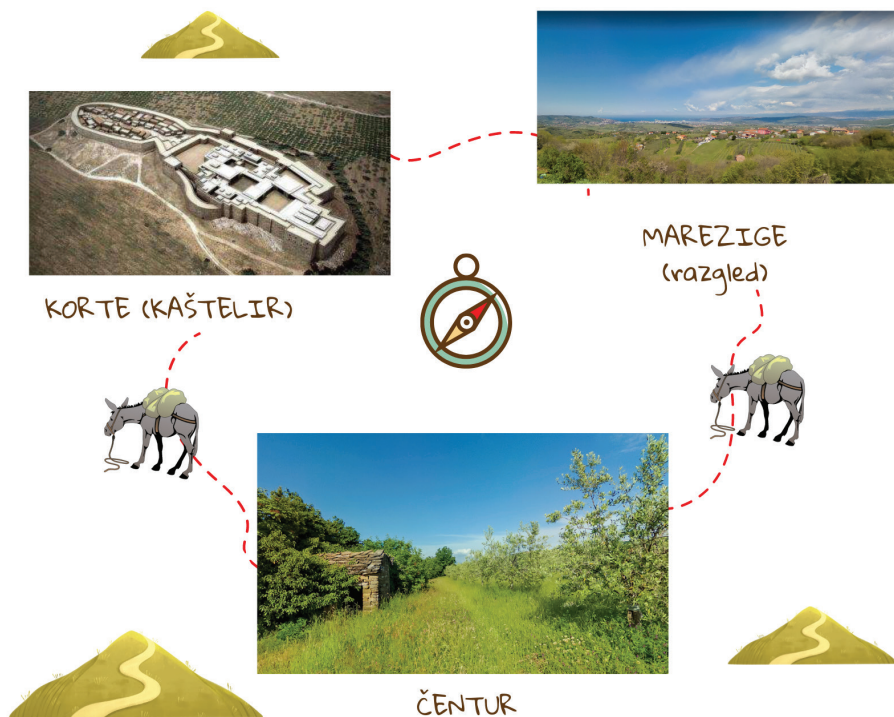

Besede, ki jih učenci poiščejo v križanki:

- 1) cipresa
- 2) alepski bor
- 3) črni bor
- 4) puhasti hrast
- 5) ameriška agava
- 6) pfitzerjev brin
- 7) sivka
- 8) mirta
- 9) oleander
- 10) rožmarin
- 11) kaki
- 12) mandelj
- 13) granatno jabolko
- 14) žižula
- 15) japonska nešplja
- 16) Beneška republika
- 17) galeja
- 18) galjot
- 19) Habsburška monarhija
- 20) Nemci
- 21) bunker
- 22) fliš
- 23) klif
- 24) šest

OD MAREZIG DO KORT

Predlog poti:

UVOD V POT OD MAREZIG DO KORT

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAŃ ...

Od Marezig so se trgovske poti vile v razne istrske kraje. Prazgodovinske in starorimske najdbe na tem območju pričajo o najstarejših naselbinah in cestah. Te se med drugim skrivajo v Čenturju in Kortah, kamor se boste danes podali iz Marezig. Krajem, ki jih boš danes obiskal, je skupen tudi prekrasen razgled na okoliške znamenitosti. Dobro odpri oči in morda boš našel naselbino, kamor sem zahajal, da bi kupil sol. Kako jo imenujemo, boš izvedel, ko boš pravilno rešil vse naloge. Zato prav pozorno poslušaj svojega/-o učitelja/-ico.

1) MAREZIGE

Marežganski upor

Eden pomembnejših dogodkov v zgodovini Marezig je bil marežganski upor. Zgodil se je pred dobrimi 100 leti, natančneje 15. maja 1921, ko je to ozemlje pripadalo Italiji. Mladi fašisti so prebivalce Marezig izzivali in poniževali, in Marežgani so se uprli. V upor so trije ljudje umrli, več je bilo ranjenih. Ta upor je eden prvih uporov proti fašizmu v Italiji. Dogodek je bil tako pomemben, da na ta datum (15. maj) Mestna občina Koper praznuje svoj občinski praznik. Po voditelju upora, **Ivanu Babiču – Jagru**, pa je poimenovana osnovna šola v Marezigah. Zgodovina Marezig pa seže mnogo dlje ...

Prazgodovinske naselbine

Na območju Krajevne skupnosti Marezige so prva naselja nastala že v prazgodovini, tj. v obdobju pred letom 0, torej približno takrat, ko so v Egiptu gradili mogočne piramide. Ta prva naselja na našem območju imenujemo gradišča ali kaštelirji. Zgradili so jih na vrhovih vzpetin in jih zavarovali z vsaj dvojnimi obzidji, da bi se zavarovali pred zvermi in roparji. Na ozemlju današnje krajevne skupnosti Marezige sta bila vsaj kaštelirja na vzpetini Mačji hrib v Truškah in v Borštu (na hribu Varda). Z marežganske Vište pa lahko opazujemo tudi ostanke okoliških gradišč: na hribu Sv. Tomaža (San Tomà) pri Škocjanu, na hribu Sv. Sebastjana v Tribanu, Na Pilju v Manžanu, pa tudi na vrhu Markovca in dva kaštelirja v bližini Gažona. Če se z marežganske Vište obrnemo proti severu, lahko z ostrim očesom opazimo kaštelirja Elerji in Tinjan. Danes si bomo ogledali kaštelir, ki leži nad Izolo, in sicer nad vasjo Korte. Po poti se ustavimo v Čenturju, kjer so našli največji zaklad rimskih novcev na slovenskem ozemlju.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 1 do 6.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

1. *občinski praznik* (namig: Marežganski upor)
2. *fašisti* (namig: Nasprotniki Marežganov v upor)
3. *Ivan Babič Jager* (namig: vodja upora)
4. *kaštelir* (namig: gradišče, prazgodovinska naselbina)
5. *Mačji hrib* (namig: kaštelir v okolici Marezig)
6. *Višta* (namig: tako domačini pravijo razgledni točki v Marezigah)

2) ČENTUR

Razlaga: Čentur je ime dobil po rimski stotnji (centuriji), tj. 100 rimskih mož – vojakov in delavcev, ki so si v Čenturju uredili postojanko. V okolici vasi najdemo ostanke rimske ceste in rimske utrdbe. Tukajšnja najznamenitejša najdba pa so rimski novci iz začetka 4. stoletja. Gre za največjo zakladno najdbo rimskih novcev na Slovenskem. Pravzaprav je so tu našli kar štiri zaklade (v letih 1935, 1938, 1944 in 1962), ki so skupno šteli prek 25.000 novcev.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 7 do 9.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

7. *Čentur* (namig: kraj največje najdbe rimskih novcev na Slovenskem)
8. *centurija* (namig: stotnja)
9. *rimska cesta* (namig: najdba v Čenturju iz rimskih časov)

3) KAŠTELIR PRI KORTAH

Razlaga: **Gradišča** ali **kaštelirji** so na tukajšnjem ozemlju začela nastajati v **prazgodovini**, pred več kot 4.000 leti, v bronasti dobi. Gradišče ali kaštelir je ime za naselje (na vzpetini), varovano s suhozidnimi obzidji, ki so bila široka tudi do osem metrov in visoka celo do pet metrov. Nekatera obzidja so bila zgrajena tudi iz večtonskih kamnitih blokov. Razvitejša gradišča so krasile tlakovane ulice, vsa pa so imela osrednji prostor za poglavarja in njegovo družino. V slovenski Istri so v kaštelirjih živeli **Histri**, ljudstvo, ki so si ga v 2. stoletju pred našim štetjem podredili Rimljani. Rimske najdbe pričajo o tem, da se je življenje na nekaterih kaštelirjih nadaljevalo, ob drugih pa so Rimljani zgradili naselja v nižjih območjih. Zaradi tega danes najdemo kaštelirje v bližini vasi, prekrite z zemljo in rastlinjem, na nekaterih pa stojijo današnja mesta. **Kaštelir nad Kortami** je bil eden tistih, ki so bili izjemno dolgo naseljeni. V njem se je živelo vsaj 5000 let, bil pa je tudi eden največjih v slovenski Istri. Na Kaštelirju najdemo dvojni prečni nasip. Razdeljen je na **akropolo** (glavno mesto) in **spodnje mesto**. Na akropoli so živeli pomembni člani tedanje skupnosti. V njej so našli **bronasto figurico psička** iz mlajše železne dobe. V spodnjem mestu so živeli ostali prebivalci, ki so gojili živino. Naselje je imelo več naravnih izvirov vode. Znotraj gradišča so našli ostanke prazgodovinske in antične keramike. Kaštelir nad Kortami je zagotovo predstavljal eno pomembnejših naselij slovenske Istre.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 10 do 13.

Rešitve (z **namigi** za izpolnjevanje):

10. *prazgodovina* (namig: obdobje, ko so nastala gradišča)
11. *Histri* (namig: prazgodovinsko ljudstvo v Istri)
12. *akropola* (namig: notranji del gradišča)
13. *psiček* (namig: bronasta figurica s Kaštelirja nad Kortami)

SKRITO SPOROČILO (2. naloga)

Iz križanke izpišite črke, ki so označene s številkami. Črke prepišite na ustrezna oštevilčena mesta. Odgovor vam bo povedal, kako imenujemo prazgodovinsko naselbino, kjer so pridobivali sol.

Rešitev: KAŠTELIR ELERJI

SOCERB

Predlog poti:

UVOD V OBISK SOCERBA

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAN ...

Tudi jaz sem se potepal po teh krajih in tihotapil sol. Če greš naprej po Kraškem robu, prideš prav na drugi konec slovenske Istre, do meje s Hrvaško. Na tej poti leži tudi zanimiva majhna vasica, kjer ne živi nihče več. V njej so našli dragocen zaklad. Kje in kaj so našli, boš izvedel/-a, če boš pozorno poslušal/-a učitelja/-ico in izpolnil/-a delovni list.

1) VAS SOCERB (SPREHOD)

Razlaga: Socerb je vasica na **Kraškem robu**, ki ima za seboj razburljivo zgodovino, saj je bil v preteklosti pogosto prizorišče spopadov. Leži na visokem, zato je bila že v srednjem veku pomembna točka za nadzor, tako kot druge vasice na Kraškem robu. Zakaj? Kraški rob je tisti del Slovenije, kjer se stikata dve obsredozemski pokrajini: **Kras** in **Istra**. Kraški rob se dviga nad slovensko Istro in nudi izjemen razgled na istrsko ozemlje. V preteklosti so zato na Kraškem robu zgradili kar nekaj utrd, med njimi grad Socerb in utrdi v **Črnem Kalu** in **Podpeči**. Sistem utrd na Kraškem robu jim je omogočal zgodnje opozarjanje na nevarnost, prišel pa jim je prav tudi za kontrolo poti in trgovine. V bližini vasi se nahaja **grad** Socerb.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite besede 1–3:

1. *Kje se nahajamo?* S _ _ _ B
2. *Kako pravimo stičiču med Istro in Krasom?* K _ _ _ I _ R _ B
3. *Kaj se nahaja nad vasjo Socerb?* G _ _ D

2) GRAD SOCERB

Razlaga: **Grad Socerb** je **kulturni spomenik** državnega pomena. Prvič so ga omenili že v **srednjem veku**. Grad je v preteklosti ves čas menjaval lastnike. Večkrat je bil zaradi spopadov hudo poškodovan. V bitki za prevzem gradu je tu leta 1615 življenje izgubilo 3000 beneških vojakov. Leta 1678 je grad obiskal **Janez Vajkard Valvasor**. Grad je opisal v knjigi **Slava vojvodine Krajske**, kjer je bil objavljen tudi **bakrorez** gradu. Leta 1780 je grad zaradi udara strele pogorel.

Še preden je tu stal grad, se je v času prazgodovine na njegovem mestu nahajala utrjena naselbina. Taki naselbini, ki je obdana z vsaj dvema obzidjema, pravimo **kaštelir**. V prazgodovini jih je bilo na tem ozemlju veliko. Nekatere so bile opuščene, druge so se sčasoma spremenile v vasi ali mesta, ponekod pa so na takih ozemljih zgradili gradove in druge pomembne zgradbe. V bližini gradu se nahaja **Sveta jama**.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite besede 4–7:

4. *Kako rečemo sliki, ki jo je objavil Janez Vajkard Valvasor?* B _ _ _ _ _ Z
5. *Kaj je povzročilo, da je grad leta 1780 pogorel?* S _ _ _ A
6. *V katerem obdobju so na tem območju nastale prve naselbine?*
P _ _ _ _ _ A
7. *Kako pravimo prazgodovinski naselbini?* K _ _ _ _ R

3) SVETA JAMA

Razlaga: **Sveta jama** je dolga okrog 200 metrov. Na dnu jame je potok, ki se izteka v Italiji. V jami se nahaja edina slovenska podzemna cerkev. Jama ima izjemno zanimivo zgodovino, ki je povezana z legendo o **svetem Socerbu**, ki naj bi tu živel pred približno 1700 leti. **Legenda** je zgodba, ki je deloma resnična, deloma izmišljena. Govori lahko tudi o krščanskih svetih osebah. Legenda o svetem Socerbu pravi, da je plemič Socerb pri 12 letih odšel od doma. Zatekel se je v sveto jamo in tu kot puščavnik preživel skoraj 2 leti. Nato se je vrnil v mesto in začudeno ugotovil, da mu pik kače ni prav nič škodil. Ravno tako je spoznal, da ima posebno moč in da lahko dela **čudeže**. Bolne lahko ozdravi.

Sveti Socerb je bil pripadnik krščanske vere, kar je bilo v tedanjih časih prepovedano. Oblast je nasprotovala krščanstvu, zato so Socerba zaprli. Rimski cesarski namestnik **Numerian Junil** ga je dal prebičati, nakar so mu izpahnil sklope na natezalnici, nato so ga oblivali z vrelim oljem in ga naposled obglavili. Kmalu po njegovi smrti je jama postala priljubljeno **romarsko svetišče**.

V 17. stoletju, ko je jama obiskal **Janez Vajkard Valvasor**, je bila jamska cerkva priljubljen cilj **romarjev**. Opremljena je bila z marmornatim oltarjem s podobo svetega Socerba. Oltar je bil po koncu druge svetovne vojne (1946) uničen, romarji pa od tedaj niso prirejali procesij v Sveto jamo.

V Sveti jami je v 17. stoletju grof Benvenuto Petač, takratni lastnik socerbskega gradu, dal urediti **vinso klet**. Ker je v jami zelo hladno (okrog 11 stopinj), si je mislil, da bo jama odličen prostor za shranjevanje vina. Vendar pa naj bi se mu vino skisalo, ker ni upošteval, da je to sveti prostor.

Ste opazili, da je precej kapnikov v jami je poškodovanih? Zakaj? Ljudje so v preteklosti verjeli, da ima **kapnik** iz jame, kjer je bival svetnik, posebno moč, in sicer, da hišo obvaruje pred strelo. Zaradi tega so ljudje kapnike lomili in jih odnašali s seboj domov. To je sedaj vsekakor strogo prepovedano, saj bi s takim početjem uničevali našo naravno dediščino.

Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite besede 8–18:

8. Kako pravimo zgodbi, ki je delno resnična delno izmišljena? L _ _ _ _ A
9. Kako pravimo dogodkom, ki nastanejo s pomočjo nadnaravne moči? Č _ _ _ _ I
10. Kako se imenuje jama v bližini Socerba? S _ _ _ A J _ _ A
11. Kdo se je pred približno 1700 leti zatekel vanjo? S _ _ _ I S _ _ _ _ B
- 12.. Kaj je bil sveti Socerb? P _ _ _ _ _ _ K
13. Kako se je imenoval cesarjev namestnik, ki je dal mučiti svetega Socerba?
N _ _ _ _ _ N
14. Kaj so zgradili v jami po njegovi smrti? O _ _ _ R
15. Kdo se je udeleževal procesij v sveto Jamo? R _ _ _ _ I
16. Kaj je del naravne dediščine, ki ga ne smemo odnašati iz jame? K _ _ _ _ K
17. Kaj vidiš na prvi sliki? V _ _ D V J _ _ O

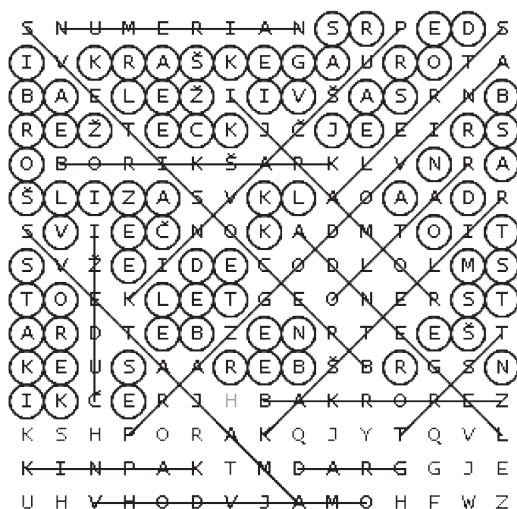
4) RAZGLED

Opazujemo okoliške kraje in jih poskusimo poimenovati (lahko s pomočjo zemljevida). Navodilo za učence: Odgovorite na vprašanje in poiščite zadnjo besedo:

18. Katero je največje mesto v okolici Socerba? T _ _ T

5) SKRITO SPOROČILO (2. naloga)

Rešitev: Sredi Kraškega roba leži vas Brežec, kjer so našli zaklad: več kot sedemsto let stare beneške srebrnike.

Besede, ki jih učenci poiščejo v križanki:

1. SOCERB	10. SVETA JAMA
2. KRAŠKI ROB	11. SVETI SOCERB
3. GRAD	12. PUŠČAVNIK
4. BAKROREZ	13. NUMERIAN
5. STRELA	14. OLTAR
6. PRAZGODOVINA	15. ROMARJI
7. KAŠTELIR	16. KAPNIK
8. LEGENDA	17. VHOD V JAMO
9. ČUDEŽI	18. TRST

ČRNI KAL

Predlog poti:

UVOD V OBISK ČRNEGA KALA

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAN ...

Tudi jaz sem se potepal po teh krajih in tihotapil sol. V slovenski Istri sem se velikokrat izogibal vojakom v utrdbah, kakršno najdemo tudi tu v Črnem Kalu. Zadnja med temi utrdbami stoji v skrivnostni zapuščeni vasi, kjer so odkrili ostanke iz prazgodovine. Ime vasi boš izvedel/-a, če boš pozorno poslušal/-a učitelja/-ico in izpolnil/-a delovni list.

1) GRADIŠČE MOZAR

Razlaga: Nahajamo se blizu vasi Črni Kal. Kjer zdaj stojimo, so v prazgodovini tukajšnji ljudje zgradili **gradišče** ali **kaštelir**. To je bilo manjše naselje, ki so ga obdajala kar tri obzidja. Obzidja so prebivalce naselij varovala pred divjimi zvermi in morebitnimi sovražniki ali roparji. Med zunanjimi obzidji so si uredili vrtove za vzgojo poljščin in vrtnin ter gojili domače živali. Od tod se razprostira krasen pogled na Koprski, Miljski in celotni Tržaški zaliv. Vidimo lahko tudi kamnolom, kjer so našli še starejše prazgodovinske ostanke, in sicer iz časa paleolitika. Paleolitik je zgodovinsko obdobje, ki se je začelo približno 500.000 let pred našim štetjem. O tem, da je bilo to območje naseljeno že tako dolgo nazaj, priča **strgalo**, ki je bilo v Črnokalskem **kamnolomu** najdeno poleg kosti jamskih medvedov. V bližini se nahaja tudi **utrdba** iz časa **srednjega veka**.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

1. *vprašanje:* Kako pravimo prazgodovinskemu naselju, kakršno je bilo zgrajeno tudi v bližini Črnega Kala?

2) ČRNOKALSKA UTRDBA

Razlaga: **Srednji vek** se je pričel pred približno 1500 leti in je trajal celih 1000 let. V tem času je bilo v slovenski Istri zgrajenih kar nekaj **utrdb**. Nekatere utrdbe so bile porušene, druge so se ohranile do današnjega dne. Ostanke ene od teh utrdb stojijo tudi tu, nad vasjo Črni Kal. Utrdbo je dal pred približno 1000 leti zgraditi grof Ulrik Weimarski. Z njo je želel zavarovati svoje posesti v Istri in pot, ki je iz obmorske Istre vodila v kraške dežele.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

2. *vprašanje:* Kdaj je bila zgrajena utrdba, če vemo, da je bilo to pred približno 1000 leti?

3) SPOMENIK PREKOMORSKIM BRIGADAM

Razlaga: Spomenik je sestavljen iz treh premcev ladij. Z njim se spominjamo mnogih Primorcev in Istranov, ki so se v drugi svetovni vojni borili izven ozemlja Jugoslavije. Ti vojaki so se borili v t. i. **prekomorskih brigadah**. Kako je do tega prišlo? Zaradi različnih dogodkov v drugi svetovni vojni je veliko jugoslovanskih vojakov ostalo v drugih deželah – predvsem v Italiji, pa tudi

v Angliji, Afriki in drugod. Kjer jih je bilo še posebej veliko, tudi po več tisoč, so ustanovili t. i. prekomorske brigade. Takih brigad je bilo pet. Vojaki so v brigadah nadaljevali z bojevanjem in si prizadevali za boj proti okupatorjem na ozemlju Jugoslavije.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

3. *vprašanje: Koliko prekomorskih brigad je bilo?*

4) CERKEV SVETEGA VALENTINA

Razlaga: Cerkev svetega Valentina je bila zgrajena pred več kot 500 leti. Ob njej stoji precej mlajši zvonik, star dobrih 200 let. Ker so zvonik zgradili na stičišču med krhkim **flišem** in trdnim **apnencem**, se je začel sčasoma močno posedati. Od cerkve se je nagnil za dober meter, zato so ga morali pričvrstiti z jeklenimi vrvmi. Zelo znamenit zvonik, ki se je nagnil tako kot črnokalski, je stolp v italijanskem mestu **Pisa**. Zaradi tega črnokalskemu zvoniku nekateri hudomušno pravijo slovenska Pisa.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

4. *vprašanje: Koliko je star zvonik v Črnem Kalu?*

5. *vprašanje: Koliko je stara cerkev svetega Valentina?*

5) BENKOVA HIŠA IN GLAGOLICA

Razlaga: Vas Črni Kal se deli na zgornji in spodnji Črni Kal. Zgornji del vasi je starejši, v njem pa se nahaja tudi ena najstarejših hiš v Sloveniji. Zgradila sta jo **Benko** in **Andrej iz Sočerge** leta 1489. Da je temu tako, lahko preberemo na prekladi portala, kamor sta mojstra vklesala svoje ime in letnico nastanka hiše. Pisala nista v črkah, ki jih uporabljamo danes, temveč v t. i. **glagolici**. Glagolica je posebna pisava, ki si jo je v 9. stoletju izmislil duhovnik **Ciril (s pravim imenom Konstantin)**, ko sta z bratom Metodom želela širiti krščansko vero med Slovani. Kasneje so njegovi učenci iz te razvili novo pisavo, imenovano **cirilica**. Pisavo so poimenovali po njem in jo še danes uporabljajo v številnih slovanskih jezikih, npr. v srbsčini in ruščini. Na istrskem ozemlju pa se je glagolica ohranila dolga stoletja po Cirilovi smrti. Uporabljali so jo tako v cerkvah kot v vsakdanjem življenju. Glagolske napise najdemo tudi v drugih krajih slovenske Istre (Hrastovlje, Predloka, Šmarje, Krkavče itd.) in v hrvaški Istri.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

6. *vprašanje: Kdo je zgradil najstarejšo hišo v Črnem Kalu?*
7. *vprašanje: Katero pisavo si je izmislil Ciril?*
8. *vprašanje: V katerem jeziku med drugim uporabljajo cirilico?*

6) SKRITO SPOROČILO (2. naloga)

Navodilo za učence: v prazna polja po vrsti prerišejo znake, ki so jih obkrožili pred pravilnimi odgovori. Znake nato dešifrirajo s pomočjo tabele v skrito sporočilo.

Rešitve: 1. kaštelir ali gradišče; 2. V 11. stoletju; 3. 200 let; 4. 500 let; 5. Andrej in Benko; 6. glagolico; 7. ruščini

Končna rešitev: ZANIGRAD

HRASTOVLJE

Predlog poti:

PARK
AVTOHTONIH
RASTLIN IN
ŽIVALI

KIP ŠAVRINKE

FRESKE

GALERIJA
JOŽETA
POHLENA

CERKEV SV.
TROJICE

UVOD V OBISK HRASTOVELJ

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAN ...

Tako kot jaz, so v teh krajih prodajale in včasih celo kaj pretihotapile tudi Šavrinke. Kdo so bile Šavrinke in kaj ter zakaj so prenašale po Istri, boš izvedel na današnjem izletu. Če boš pozorno poslušal/-a učitelja/-ico in izpolnil/-a delovni list, pa boš odkril/-a, kako se imenuje pesnik, ki je živel v bližini in pisal tudi o Šavrinkah.

1) GALERIJA JOŽETA POHLENA

Razlaga: Leta 1926 se je v Hrastovljah rodil deček, ki je bil zelo nadarjen za likovno ustvarjanje. Imenoval se je **Jože Pohlen**. Šel je študirat na Akademijo likovnih umetnosti v Ljubljano in postal kipar. Veliko je tudi slikal. Rad je upodabljal istrske **živali** in istrske **ženske**. Rad je imel Istro in to je prenesel tudi v umetnost. Ko je bil star nekaj čez dvajset let, je na zidovih hrastoveljske cerkvice odkril, da se pod ometom skrivajo **zidne poslikave**. Kasneje so ugotovili, da je s tem odkritjem naletel na pravi kulturni zaklad, saj so poslikave nastale daljnjega leta 1490. Ko so poslikave, ki jim pravimo freske, praznovala svojo 500-to obletnico nastanka (leta 1990), je Jože Pohlen Hrastovljam poklonil še eno svojo umetnino – **kip Šavrinke**, ki stoji nad vasjo.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 1 do 5.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

1. *Jože Pohlen* (namig: Kako se imenuje hrastoveljski znameniti umetnik?)
2. *Akademija likovnih umetnosti* (namig: Kje je študiral Jože Pohlen?)
3. *kipar* (namig: Kaj je bil Jože Pohlen po poklicu?)
4. *Šavrinke* (namig: Kako se imenuje Pohlenov kip v Hrastovljah?)
5. *freske* (namig: Kako pravimo stenskim poslikavam?)

2) CERKEV SVETE TROJICE

Razlaga: Cerkev svete Trojice je nastala v 13. stoletju, torej pred približno 800 leti. Cerkvico obdaja znamenito obzidje, ki je nastalo, ko so želeli slovenske dežele osvojiti **Turki**. To se je dogajalo konec 15. in v 16. stoletju. Ker vaščanov okoliški plemiči niso dovolj zaščitili, so se ti odločili, da okrog cerkve zazidajo trdno obzidje, za katerega se bodo lahko skrili in rešili tudi svoje najdragocenejše imetje, da ga Turki ne bi odnesli. Takemu srednjeveškemu obzidju pravimo **tabor**. Taborov je bilo na slovenskem ozemlju veliko. Da bi bili vnaprej obveščeni o prihodu Turkov, so se tabori med seboj obveščali s prižigom **kresa**. Ko so v sosednjem taboru opazili močan dim, so vedeli, da je skrajni čas za pobeg v skrališče – vaški tabor. Obzidje v Hrastovljah ima tudi dva **obrambna stolpa** in strelne line, nad vrati pa pomol, s katerega so nad sovražnika zivali vrelo vodo in metali kamenje, tako da ni mogel preplezati obzidja.

V notranjosti cerkve pa se nahaja še en dokaz, ki priča, da so tukajšnje prebivalce v preteklosti pestile velike težave. Stene cerkve so namreč poslikane s freskami, srednjeveškimi poslikavami, ki so nastale v času, ko je po Evropi

razsajala huda in zelo smrtna bolezen – **kuga**. Kuga ni prizanesla ne bogatim ne revnim – nihče ni bil pred njo varen, ne glede na to, koliko zlatnikov je imel. Hrastoveljske **freske** je naslikal **Janez iz Kastva** konec 15. stoletja. Najznamenitejši del fresk je **Mrtvaški ples** – sedem metrov dolga poslikava, ki ponazarja, da smrt čaka vsakogar. Na sliki okostnjaki v sprevodu vodijo v grob vse vrste ljudi – mlade in stare, bogate in revne, papeža in berača. Poleg mrtvaškega plesa so stene cerkve okrašene tudi z drugimi motivi: stvarjenje sveta, izgon Adama in Eve iz raja, Kristusovo trpljenje in delo kmečkih ljudi pomladi, poleti, jeseni in pozimi.

V cerkvi najdemo tudi napis v **glagolici**, ki pravi, da je bil leta 1518 v cerkvi postavljen rdeče obarvan tlak. Glagolica je pisava, ki si jo je v 9. stoletju izmislil duhovnik Ciril, ko sta z bratom Metodom želela širiti krščansko vero med Slovani. Kasneje so njegovi učenci iz te razvili novo pisavo, imenovano **cirilica**. Pisavo so poimenovali po svojem učitelju Cirilu in jo še danes uporabljajo v številnih slovanskih jezikih, npr. v srbsčini in ruščini. Na istrskem ozemlju pa se je glagolica ohranila dolga stoletja po Cirilovi smrti. Uporabljali so jo tako v cerkvah kot v vsakdanjem življenju. Glagolske napise najdemo tudi v drugih krajih slovenske Istre (Črni Kal, Predloka, Šmarje, Krkavče itd.) in v hrvaški Istri.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 6 do 11.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

6. *tabor* (namig: Kako pravimo srednjeveškemu obzidju za obrambo pred Turki?)
7. *kres* (namig: S čim so se tabori obveščali o turški nevarnosti?)
8. *obrambni stolp* (namig: Hrastoveljski tabor ima dva ...)
9. *Mrtvaški ples* (namig: Kateri del hrastoveljskih fresk je najbolj znan?)
10. *glagolica* (namig: Kako se imenuje pisava, v kateri je zapis o novem tlaku v hrastoveljski cerkvi?)
11. *Janez iz Kastva* (namig: Kdo je naslikal hrastoveljske freske?)

3) KIP ŠAVRINKE

Razlaga: Kot smo že ugotovili, je kip Šavrinke umetnina hrastoveljskega umetnika Jožeta Pohlana. Kaj kip ponazarja? Kdo so bile Šavrinke?

Šavrinke so bile ženske in starejša dekleta iz slovenske Istre, trgovke, ki so hodile v revno **Istro** kupovat **jajca** in druge domače proizvode, ki so jih nato prodale v **Trstu**, tam pa kupile druge dobrine, ki so jih zatem prodale v hrvaški Istri, kjer jih niso imeli. V notranjosti Istre so nabrale jajca, šparglje, lobodiko, zimzelen, piščance, iz Trsta pa so prinesle npr. milo, oblačila, prte, žlice, vilice, sladkor, kavo ali cigarete. **Krožna pot**, ki so jo prehodile enkrat tedensko, je bila dolga tudi do 150 km. Proti Trstu so se npr. odpravile pozno zvečer, tako da so tja prispele že navsezgodaj jutraj. Ker je bilo delo Šavrinke naporno, ni bilo primerno za vsakogar, temveč le za vzdržljiva, iznajdljiva, »prebrisana« in pametna dekleta. Čeprav so v Trstu na Šavrinke gledali zviška, kot na revne trgovke, so jih Istrani videli kot močne, samostojne in komunikativne ženske, ki so svojim družinam prislužile dragocen dodatni zaslužek. S kipom Šavrinke pa se jim je poklonil tudi **Jože Pohlen**.

Navodilo za učence: Iz črk oblikuj te pojme od 12 do 13.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

12. *hrvaška Istra* (namig: Kam so Šavrinke hodile po jajca poleg slovenske Istre?)

13. *sto petdeset* (namig: Koliko kilometrov so prehodile?)

4) PARK AVTOHTONIH RASTLIN IN ŽIVALI HRASTOVLJE

V parku živijo avtohtone istrske živali in rastline. To pomeni, da te vrste živali in rastlin živijo na tem območju od nekdaj. Živali, ki jih najdemo tu, so mnoga stoletja človeku predstavljala enega pomembnih virov preživetja. Ljudje so jih uporabljali ne le za meso, mleko, med itd., temveč tudi za pomoč pri prevažanju in delu v njivah. Med te živali sodijo istrsko govedo (boškarin), istrska pramenka (ovca), drežniška koza, istrski osel, krškopoljski prašič in kranjska čebela (kranjska sivka). Tudi rastline, ki so v parku nasajene, so Istrani s pridom izkoriščali in jih še vedno uporabljajo za pripravo tradicionalnih jedi, za pridelavo olja, za prodajo na tržnici in v drugih slovenskih regijah, kjer nekatere mediteranske vrste zaradi premrzlega podnebja ne uspevajo. V nasadu se lahko ohladimo pod različnimi drevesi – pod oljko, nešpljo, skoršem, figo, mandljem, murvo, češnjo, hruško ali

jablano. Za prijeten vonj pa poskrbi zeliščni vrt in divje rastoče rastline, ki so značilne za to območje.

Navodilo za učence: Iz črk oblikujte pojme od 14 do 15.

Rešitve (z namigi za izpolnjevanje):

14. *boškarin* (namig: Katera žival je bila Istranom v veliko pomoč pri oranju?)

15. *kranjska čebela* (namig: Brez katere živali v Istri ne bi bilo medu?)

SKRITO SPOROČILO (2. naloga)

Iz križanke izpišite črke, ki so označene s številkami. Črke prepišite na ustrezna oštevilčena mesta. Dobili boste ime in priimek pesnika, ki je pisal pesmi o Istri, istrskih ljudeh in tudi o Šavrinkah. Šavrinka je bila tudi njegova mama, rodil pa se je v bližnjem Kubedu.

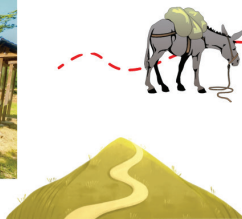
Rešitev: ALOJZ KOCJANČIČ

ELERJI IN BENEDIKTINSKI SAMOSTAN

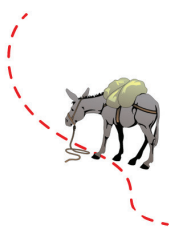
Predlog poti:

KAŠTELIR NAD ELERJI

ANKARAN

BENEDIKTINSKI SAMOSTAN
SV. NIKOLAJA

UVOD V OBISK ELERJEV IN BENEDIKTINSKEGA SAMOSTANA

TAKO JE POVEDAL MARTIN KRPAN ...

Moje tihotapske poti so se vselej pričele nekje ob morju. S pridelovanjem soli so se v obmorskih naselbinah ukvarjali že v prazgodovini. Pridelovali je niso le zase, temveč so jo s prebivalci iz drugih naselbin menjavali za druge dragocenosti. Eno od obmorskih prazgodovinskih naselbin leži na Ankaranskem polotoku in si jo boš danes ogledal. Eno največjih prazgodovinskih naselij tod okrog pa se skriva v hrvaški Istri. Kako se je imenovalo, boš izvedel/-a, če boš pozorno poslušal/-a učitelja/-ico in izpolnil/-a delovni list.

1) ELERJI

Razlaga: Območje Ankarana in njegove okolice je bilo naseljeno že zelo zgodaj. Eden od dokazov zgodnje poselitve so prazgodovinske naselbine, ki jim pravimo **gradišča** oziroma **kaštelirji**. Za te naselbine je značilno, da jih obdaja navadno vsaj dvojno obzidje. Najdemo jih tudi širom celotne Istre. V slovenski Istri so znani kaštelirji Tinjan, Škofije, Korte, Markovec in še mnogi drugi, eden najstarejših kaštelirjev pa se nahaja nad Elerji. Kultura kaštelirjev oz. gradišč se je začela oblikovati dobrih 1500 let pred našim štetjem, ko je nastal tudi kaštelir nad Elerji. Kaštelirje so sprva gradili na gričih ob istrski obali, nato pa so se razširili v kraško zaledje, v Furlanijo, Veneto, na Kvarnerske otoke in v Dalmacijo. Med kaštelirji so vodile razvejane poti, po katerih je potekala izmenjava blaga, dragocenosti, kulture itd.

V prazgodovini so na gradiščih ali kaštelirjih v Istri na živeli tudi **Histri**. V posameznem kaštelirju je lahko živelo tudi po več 100 prebivalcev. Imeli so poglavarja, zdravilce, vrače, obrtnike, trgovce, bojvnike itd. Hrano so si pridelali s skromnim poljedelstvom, nabiralništvom in lovom. Že v tistem času so se poročali, ženske pa so bile precej enakopravne moškim.

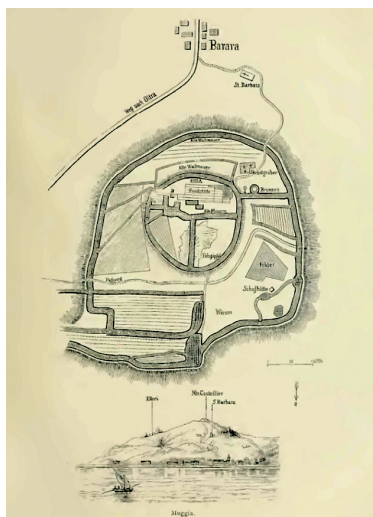
Pred Histri so na gradiščih živeli bronastodobni prebivalci, katerih ime ni poznano. V tedanjem času je revolucijo predstavljala uporaba brona, zato temu obdobju pravimo **bronasta doba**. **Bron** je kovina, ki so jo pridobili z mešanjem bakra in zmesi drugih kovin. Izdelovanje raznoraznih bronastih predmetov je zahtevalo organizacijo dela in s tem tudi družbe. Bronasta doba je tudi čas, ko so se po svetu začele oblikovati prve civilizacije in z njimi prve državne skupnosti, pisava, kovinsko orožje, kolo, utrdbe, mesta, piramide ...

Kaštelir nad Elerji (prej Jelarji)

Arheologi predvidevajo, da se je **Kaštelir nad Elerji** oblikoval več kot 1500 let pred našim štetjem, zato velja za enega najstarejših bronastodobnih gradišč oz. kaštelirjev. V njem so od tedaj živeli vsaj 2000 let.

Da se nad Elerji nahaja kaštelir ali gradišče, so odkrili že pred mnogimi leti. Arheolog, ki ga je med prvimi podrobno opisal, je Avstrijec **Ludwig Karl Moser** (1845–1918). Ugotovil je, da so prazgodovinsko naselje omejevali mogočni kamniti zidovi, razporejeni v dveh krogih, enem okrog drugega.

Na območju kaštelirja je potekalo več raziskav in izkopavanj. Poleg obzidij so tu našli tudi številne predmete, ki nam pomagajo razumeti, kako so živeli nekdanji prebivalci kaštelirja. Nekaj zanimivih najdb s kaštelirja nad Elerji:

- ogromno živalskih kosti (prašičjih)
- ostanki kosti in koščkov žar
- kos svinca v obliki noža
- kapljičasta steklenička iz modrega stekla
- rob žare
- ostanke posod
- okrašena posoda iz rdeče gline
- pokončne kamnite plošče
- debele in velike glinene plošče
- vaza
- sponka
- v kamen vklesana podoba ptiča
- ogrlica

Z vrha kaštelirja nad Elerji se razprostira krasen razgled na Tržaški in Koprski zaliv ter istrsko zaledje. Kaštelir danes stoji deloma na slovenski, deloma na italijanski strani meje. Na italijanski strani so uredili poučen itinerarij in arheološki turistični park.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

1. *vprašanje:* Kako pravimo prazgodovinskemu naselju?
2. *vprašanje:* Kaj je bron?
3. *vprašanje:* Kje so pretežno gradili kaštelirje?
4. *vprašanje:* Kako imenujemo ljudstvo, ki je živelo v tukajšnjih kaštelirjih?
5. *vprašanje:* Kdaj približno naj bi nastal kaštelir nad Elerji?

2) ZAKAJ SE ANKARAN IMENUJE ANKARAN?

Razlaga: O izvoru krajevnega imena Ankaran obstaja več razlag. Nekaj najzanimivejših:

- Morda so Ankaran poimenovali po opatu Benedektinskega samostana, ki naj bi se imenoval Ancarano, ali pa po družini Ancharius.
- Ancarano je tudi ime za rimske posesti, ki jih najdemo tudi v več drugih krajih po današnji Italiji.
- Ena od razlag pravi, da je Ankaran dobil ime po besedi àncora, ki pomeni sidro, območje Ankarana pa je primerno za privezovanje bark.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

6. *vprašanje:* Kaj pomeni beseda àncora?

3) BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SVETEGA NIKOLAJA

Benediktinski samostan svetega Nikolaja se nahaja sredi današnjega turističnega naselja Adria v Ankaranu. Samostan so zgradili **opati svetega Nikolaja** z otoka Lido ob italijanskem mestu Benetke. Ker so jih prevzele lepote kraja in so vedeli, da je tukajšnja zemlja zelo rodovitna, so okoli leta 1100 zgradili samostan predvsem za svoje **ostarele in bolne brate**.

500 let kasneje so v okolico samostana naselili skupino **kolonov**, da bi obdelovali okoliške površine. Ker je bil tu zrak blagodejen, so poleti prihajali v samostan na izlet menihi iz Benetk. Ko je tod pustošila smrtonosna bolezen **kuga**, so samostan v Valdoltri benediktinci začasno večkrat zapustili. Dokončno so ga opustili v 18. stoletju. Eden od razlogov za njihov odhod naj bi bila **nesreča ladje** benediktincev. Ko so prihajali iz Benetk, jih je zajela nevihta in mnogi menihi nesreče niso preživeli. Ta nesrečni dogodek naj bi razumeli kot božjo kazen, zato se v samostan niso želeli več vračati. Benediktinci so za seboj poleg samostana zapustili tudi **obsežna pridelovalna zemljišča** – oljčne nasade, vinograde, njive, gozd, travnike in hiše kolonov s pripadajočimi zemljišči. Okoliške prebivalce je odhod menihov pretresel, saj so imeli menihi bogato znanje o zdravilstvu, prebivalcem pa so nudili tolažbo v hudih časih.

Po njihovem odhodu je samostan kupila plemiška družina **Madonizza** in ga preuredila v elegantno in razkošno plemiško podeželsko vilo, opremljeno s čudovitimi slikarskimi umetninami. Kasneje, v času francoske zasedbe na začetku 19. stoletja, je bila v samostanu **vojaška bolnišnica**. Po prvi svetovni vojni so samostan preuredili v **hotel**. Danes se hotel ponaša s štirimi zvezdicami, v njem pa se odvijajo tudi poroke in drugi dogodki.

Navodilo za učence: Obkrožite znak pred pravilnim odgovorom.

7. *vprašanje:* Katera bolezen je pustošila po Evropi in večkrat povzročala izselitve opatov iz benediktinskega samostana?
8. *vprašanje:* Katero znanje opatov so cenili okoliški prebivalci?

4) SKRITO SPOROČILO (2. naloga)

Navodilo za učence: v prazna polja po vrsti prerišejo črke, ki so jih obkrožili pred pravilnimi odgovori. Dobili bodo skrito sporočilo – ime enega največjih gradišč tod okrog.

Rešitve: 1. N) kaštelir ali gradišče; 2. E) zlitina bakra in drugih zmesi; 3. Z) na gričih; 4. A) Histri; 5. K) leta 1500 pred našim štetjem; 6. C) sidro; 7. I) kuga; 8. J) o zdravilstvu.

Končna rešitev: **NEZAKCIJ**

VIRI

Bonin, Flavij (2021): Predmeti solinarjev. Pomorski muzej Sergeja Mašere Piran: Interno gradivo.

Darovec, Darko (2021): Itinerarij po slovenskih gradovih.

Darovec, Darko (2021): Marezige v starih časih. V: Pahor, Adelina (ur.): Marezige: 100 let marežganskega upora, 470 let Župnije Marezige. Koper, Libris, str. 12–47.

Karinja, Snježana (2021): Apulski krater. Pomorski muzej »Sergeja Mašere« Piran: Interno gradivo.

Lozej Ledinek, Špela (2017): Preprodajalke med osrednjo Istro in obalnimi mesti. Koper: Libris.

Marinac, Bogdana (2021): Tonina hiša. Pomorski muzej »Sergeja Mašere« Piran: Interno gradivo.

Občina Ankaran (2019): Zgodovinski razvoj območja Občine Ankaran in njene naravne vrednote.

Prinčič, Mateja (2019): Pešpoti Ankaranskega polotoka.

Prinčič, Mateja (2021): Ankaranski polotok. Pohodniški vodnik.

Terčon, Nadja (2021): Bracera. Pomorski muzej »Sergeja Mašere« Piran: Interno gradivo.

Turistično združenje Izola (2021): Arheološki park Simonov zaliv.

<https://www.visitizola.com/map/arheoloski-park-simonov-zaliv>.

Turistično združenje Izola (2021): Izolana – hiša morja.

<https://www.visitizola.com/izolana>.

Turistično združenje Izola (2021): Pred Izolo potonil legendarni Rex.

<https://www.visitizola.com/map/pred-izolo-potonil-legendarni-rex>.

Žitko, Duška (2021): Tartinijeva rojstna hiša; Palača Gabrielli; Ladijska polena; Morska pošast; Muzejska zbirka G. Tartinija. Pomorski muzej »Sergeja Mašere« Piran: Interno gradivo.

SLIKOVNO GRADIVO

Večina fotografij je nastala v okviru projekta #BUTMUZ. Avtorji fotografij: Dragan Babič, Mitja Božič, Darko Darovec, Jaka Ivančič, Mitja Kaligarič, Lovrenc Lipej, Andraž Muljavec, Dušan Podgornik. Zbrali so jih projektni partnerji:

Inštitut IRRIS, Turistično združenje Izola, Pomorski muzej – Museo del mare "Sergej Mašera" Piran – Pirano in Občina Ankaran.

Zunanje slikovno gradivo:

- Agave Americana.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Agave_Americana_2.jpg

- Almond Tree.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=Almond+Tree++48504955467&title=Special:MediaSearch&go=Go&type=image>.

- Boškarin. By Orlovic - Own work, CC BY-SA 4.0.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3799546>.

- Cultivated Aleppo Pine.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cultivated_Aleppo_Pine_in_Huntington.jpg.

- Cypress.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cypress_\(Cupressus_sempervirens,_L\)_at_Vicarelo,_Lake_Bracciano,_Italy.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cypress_(Cupressus_sempervirens,_L)_at_Vicarelo,_Lake_Bracciano,_Italy.jpg).

- Kranjska čebela - Carniolan honey bee. By Dejan H. from Kranj, Slovenija - Kranjska čebela - Carniolan honey bee, CC BY 2.0.

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=39808670>.

- Loquat tree.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Loquat_tree_in_the_court_yard_of_the_Archbishopric_of_Athens_on_Agias_Filotheis_Street.jpg.

- Menjavanje plasti peščenjaka in laporovca v klifu na Debelem rtiču.

Prevladujejo proti preperevanju manj odporne plasti laporovca (foto: D. Ogrin).

- Myrtus communis.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Myrtus_communis.jpg.

- Nerium oleander.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nerium_oleander_10.jpg. 46

- Pinus nigra tree.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pinus_nigra_tree.jpg.

- Pomegranate on tree. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pomegranate_on_tree.jpg.

- Rosemary bush.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rosemary_bush.jpg.

- Ruhland.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ruhland,_Grenzstr._5,_Pfitzer-Wacholder,_Zweig,_Vorfr%C3%BChling,_01.jpg.

- Wild Lavander.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wild_Lavander.JPG.

- ZiziphusJujubaVarSpinosa.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ZiziphusJujubaVarSpinosa.jpg>.

- Космат дъб.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D1%82_%D0%B4%D1%8A%D0%B1_%E2%80%93%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%B8_%D0%B6%D1%8A%D0%BB%D1%8A%D0%B4%D0%B8.jpg)

[File:%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D1%82_%D0%B4%D1%8A%D0%B1_%E2%80%93%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%B8_%D0%B6%D1%8A%D0%BB%D1%8A%D0%B4%D0%B8.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%B0%D1%82_%D0%B4%D1%8A%D0%B1_%E2%80%93%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%B8_%D0%B6%D1%8A%D0%BB%D1%8A%D0%B4%D0%B8.jpg).

#butmuz

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA
REGIONALNI RAZVOJ

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI
RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO**

ISBN 978-961-95505-0-2

9 789619 550502